

Bog anmeldelser.

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret af H. R. HIORT-LORENZEN og A. THISET. 1914. 31. Aargang. København. Vilh. Trydes Boghandel. (641 Sider).

Da jeg for en halv Snes Aar siden tog mig for at skrive en Anmeldelse af ovennævnte Værks 19de Aargang i dette Tidsskrift (40de Bd. 1902 S. 487—99), var der nogle bestemte Synsmaader, som jeg ønskede at gøre gældende med Hensyn til vor Adels Stilling, og naar jeg nu vender tilbage til denne Sag, kan jeg kun sige, at nye Overvejelser ikke har rokket min tidligere Opfattelse, men at den tværtimod er bleven styrket ved, hvad der senere har tildraget sig.

Først og fremmest gjorde jeg opmærksom paa, hvor urimeligt det var at henregne til Danmarks Adel en Mængde Slægter, der i Slægtled, ja i Hundredaar havde været fremmede for Danmark. Det var dels Slægter, som i Tidernes Løb var blevne udskilte fra Danmark med de Lande, hvor de selv var bosatte, og som blev løsrevne fra den danske Krone (Skåne, Norge, Holstein og Slesvig), dels saadanne, som efterhaanden var udvandrede til fremmede Lande, fortrinsvis Tyskland, og havde sluttet sig til det fremmede Folk, endelig nogle enkelte, der aldrig havde haft hjemme i Danmark, men alligevel, som Skik dengang var, ved Kongernes Gunst havde vundet dansk Adelsret, medens man rimeligvis nutildags vilde have nøjedes med at give den paagældende »Stamfader« en højere Orden for hans formentlige Fortjenester. Der var saaledes i Virkeligheden over 50 Slægter, der for

Bog anmeldelser.

Danmarks Adels Aarbog. Udgivet af en Forening. Redigeret af H. R. HIORT-LORENZEN og A. THISET. 1914. 31. Aargang. København. Vilh. Trydes Boghandel. (641 Sider).

Da jeg for en halv Snes Aar siden tog mig for at skrive en Anmeldelse af ovennævnte Værks 19de Aargang i dette Tidsskrift (40de Bd. 1902 S. 487—99), var der nogle bestemte Synsmaader, som jeg ønskede at gøre gældende med Hensyn til vor Adels Stilling, og naar jeg nu vender tilbage til denne Sag, kan jeg kun sige, at nye Overvejelser ikke har rokket min tidligere Opfattelse, men at den tværtimod er bleven styrket ved, hvad der senere har tildraget sig.

Først og fremmest gjorde jeg opmærksom paa, hvor urimeligt det var at henregne til Danmarks Adel en Mængde Slægter, der i Slægtled, ja i Hundredaar havde været fremmede for Danmark. Det var dels Slægter, som i Tidernes Løb var blevne udskilte fra Danmark med de Lande, hvor de selv var bosatte, og som blev løsrevne fra den danske Krone (Skåne, Norge, Holstein og Slesvig), dels saadanne, som efterhaanden var udvandrede til fremmede Lande, fortrinsvis Tyskland, og havde sluttet sig til det fremmede Folk, endelig nogle enkelte, der aldrig havde haft hjemme i Danmark, men alligevel, som Skik dengang var, ved Kongernes Gunst havde vundet dansk Adelsret, medens man rimeligvis nutildags vilde have nøjedes med at give den paagældende »Stamfader« en højere Orden for hans formentlige Fortjenester. Der var saaledes i Virkeligheden over 50 Slægter, der for

lange Tider siden havde ophørt at have nogetsomhelst med Danmark at skaffe, og hvis Optagelse i Adelsaarbogen derfor gav et aldeles falsk Billede af Adelens Stilling i Danmark. Min Opfattelse heraf stemmede helt vel med den Regel, der er slaaet fast i Fundatserne for de adelige Frøkenklostre (Vallø, Vemmetofte o. fl.), og hvorefter der kræves Indfødsret for Optagelse i disse Stiftelser; thi dermed er det jo netop udtalt, at man ikke hører til den danske Adel alene, fordi man stammer fra Slægter, som i sin Tid regnedes dertil. Og denne Regel gælder jo ogsaa overfor den Række Slægter, særlig tyske Adelsslægter, hvoraf kun enkelte Grene har bosat sig i Danmark, medens Størsteparten er forbleven i Tyskland (fortrinsvis Holstein), men dog har beholdt dansk Adelsrang, og ligeledes for de talrige Grene af danske Adelsslægter, som efterhaanden er udvandrede fra Danmark, medens Resten af disse Slægter er forbleven herhjemme. Det er derfor formentlig aldeles taabeligt — ja en fuldstændig Øjenforblændelse — at alle disse udenlandske Slægter stadig medregnes til Danmarks Adel, og at alle deres nulevende Medlemmer aarlig optrykkes i dets Adelsaarbog.

Vilde det ikke være langt bedre, om man nøjedes med at optrykke de fuldstændige Slægtstavler hvert 10de eller højst hvert 5te Aar, og om den Sum, som derved spares, brugtes enten til at fremskynde Udgivelsen af Arkivar Thisets ypperlige Stamtavler over uddøde gamle danske Adelsætter (i den sidste Aargang har han naaet frem til Slægten Sested) eller til at fremkalde en ny gennemarbejdet Udgave af disse Stamtavler med alle de Rettelser og Tillæg, som han efterhaanden har gjort, og som nu ere spredte i den lange Række af Aarbøger? Dette vilde nemlig i Sandhed være af langt større Betydning for Danmarks Adels Historie end det aarlige Optryk af Slægtstavler for en Mængde Familier, der i Virkeligheden ikke kommer Danmark en Smule ved. Erfaringen fra de sidste 12 Aar har tilfulde godtgjort, at ikke en eneste Gren, ja vel knap et eneste Medlem af de udvandrede Slægter

er vendt tilbage til sine Fædres Land eller ved nogen væsenlig Tjeneste har tilkendegivet sin Hengivenhed herfor; man tør derfor ogsaa roligt slutte, at de for bestandig er tabte for Danmark, og at en Tilbagevenden maa regnes for en overmaade sjælden Undtagelse. Man kan derfor ogsaa uden synderligt Savn give Afkald paa at følge disse Slægters Skæbne i de fremmede Lande. At et enkelt Medlem af den norske Slægt Huitfeldt og ligeledes et Medlem af den svenske Slægt Ramel har taget Bopæl i Danmark (den første er Ungkarl, den anden er gift med en dansk Dame), har i denne Sammenhæng ikke den mindste Betydning; begge Slægter som Helhed vedbliver dog at tilhøre henholdsvis Norge og Sverige.

Saafermt Aarbogens Udgivere ikke kan slutte sig til den ovenfor fremsatte Tankegang og heller ikke vil gaa med til, hvad jeg foreslog for 12 Aar siden, nemlig til at samle de fremmede Slægter i et særskilt Afsnit, burde de i hvert Fald sætte deres Stjerne ved alle de enkelte Grene af Slægten, som ikke har deres Bopæl herhjemme — nu sættes den kun ved de Slægter, der slet ikke har nogen Gren boende i Danmark. Derved vilde Læserne nemlig straks faa et Overblik over, hvor stor en Del af »Danmarks Adel« der ikke er dansk. At Stjernen ikke sættes, naar der i Udlandet kun er kvindelige Medlemmer tilbage, er ligefrem vildledende. Jo mere man fordyber sig i dette Værk, des tiere fristes man til at tro, at Udgiverne følger den Lære, der kommer til Orde i Fritz Jürgensens lystige Billede: »Rid længere borte! husk paa, vi er et helt Regiment«.

Næst efter den Kendsgerning, at en meget stor Del af den i Aarbogen optagne Adel i Virkeligheden ikke er dansk, vil straks falde i Øjnene den stadige Nedgang i de adelige Slægters Tal, som fremkaldes ved deres Uddøen. I Aarene 1884—1901 uddøde ikke mindre end 14 Adelsslægter helt, og siden 1901 er 5 af de Slægter, som da var uddøde paa Mandssiden, helt uddøde, nemlig Banner, Holsten, Løvendal, Mormand,

Schouboe og Wilster, og desuden er af de Slægter, hvis fortsatte Bestaaen dengang syntes truet, 5 helt uddøde, nemlig Abrahamson, Carlsen, Selby, Thygeson og Urne, og 6 andre paa Mandssiden, nemlig Berregaard, Flindt, Løvenfeldt, Münnich, Schmettau og Stampe samt enkelte Grene af de 5 Slægter: Juul (Rysensten), Knuth, Leth, Scheele og Stemann. Ogsaa er et Par Slægter, Bretton og Falkenskjold, ved den sidste Mands Bortdøen her i Landet, gaaet over til at blive udenlandske. Dertil kommer endnu, at der kan opregnes mindst en Snes Slægter — foruden et Par af de udenlandske og adskillige enkelte Grene — hvis Bestaaen nu hviler enten paa Kvinder alene eller paa enkelte, fortrinsvis ældre Mænd, eller hvis fortsatte Tilværelse vil være afhængig af enkelte yngre Mænds mulige Ægteskaber. Man kan derfor med temmelig Sikkerhed regne paa, at i Løbet af en Snes Aar vil ikke saa faa af disse Slægter være uddøde, og Tallet paa de her i Landet boende Adelsslægter vil da rimeligvis være sunket ned under 150. I dette Stykke er jeg saa heldig at finde Samstemning i det mindste hos den ene af Aarbogens Udgivere, nemlig Etatsraad Hiort Lorenzen. Han udtaler nemlig i sin Artikel om Adel i Supplementbindet til Salmonsens Konversationslexikon (S. 18), at »de i Aarbogen for 1907 optagne Slægters Antal, der maa antages at være fuldstændigt, er 224, af hvilke 17 er uddøde paa Mandssiden, medens 4 Adelspatenter er tildelte Damer alene, saa at der kun kan siges at være 203 levende Slægter«. Men af disse er 40 bosatte i Udlandet, og »foruden de paa Mandssiden uddøde er der mindst 10, som ikke vil blive fortsatte ud over deres endnu levende sidste Mand«, saa at »saafremt Tallet ikke forøges med nye Slægter, vil om føje Tid de i Landet boende Slægters Antal være bragt ned til 150«. Som ovenfor udviklet er hans Opfattelse endda lidt for optimistisk.

Siden 1902 er vistnok nogle faa nye Slægter optagne i den danske Adel (Boysen, Castonier, Kauffmann og Koe-

foed), men paa den anden Side er Tallet paa Adels-
slægter formentlig opgjort for højt i Aarbogen. Naar
nemlig alle de 10 Linjer af den store tyske Slægt Bülow,
som efterhaanden er bleven naturaliserede her hjemme,
opstilles som én Slægt, er det aldeles urimeligt, at Slæg-
terne Kauffmann, Nutzhorn, Scavenius, Schimmelmann,
Stemann og Treschow, som vitterlig alle hver for sig
udgør en Enhed (det samme gælder vel ogsaa om Gers-
dorff) hugges ud til 2 (eller 3) Slægter, fordi den enkelte
Grens »første Mand« har faaet særskilt Adelsbrev og til
en anden Tid end den anden Gren. Derimod synes det
mig langt rimeligere, om man havde opstillet Reedtz-
Thott som en egen Slægt og udskilt Krag-Juel-Vind-Frijs'-
erne fra de andre Vind'er; her har jo dog ogsaa konge-
lige Patenter gjort sig gældende. Ligeledes vilde jeg
have fundet det i sin Orden, om Udgiverne havde givet
Slægten Eyben en Plads i Aarbogen, eftersom de selv i
Aargangen 1905 erkendte den som dansk-adelig; Aar-
bogen er jo ikke nogen officiel »Rigsherold«, men et
personalhistorisk Værk, og da bør det videnskabelige Skøn
være det ene afgørende. Efter min Beregning bør Tallet
paa danske Adelslægter her i Landet nu sættes til
omtr. 160.

Spørges der om Tallet paa samtlige Adels-
personer her i Landet, kan Svaret vistnok med temme-
lig Sikkerhed sættes til omtrent 4000 eller $1\frac{1}{2}$ pro mille
af den hele Befolkning. En i dette Spørgsmaal særlig
kyndig og dybt interesseret Mand, nemlig Baron C. Zyt-
phen Adeler, har for nogle Aar siden udtalt følgende,
at »Adelen ved Udgangen af det gamle Aarhundrede,
Decbr. 1900, talte 955 Mænd over 18 Aar boende her i
Landet, og Antallet er omtrent det samme i Øjeblikket«
(d. v. s. i Sommeren 1907). Saaframt man nu gaar ud
fra, at de samme Forholdstal gør sig gældende for Ade-
len alene som for Befolkningen i dens Helhed, baade i
Henseende til Forholdet mellem voksne Mænd og Drenge
og i Henseende til Forholdet mellem Mænd og Kvinder

naar man op til Tallet 3500 (1700 Mænd og 1800 Kvinder); lægges hertil et Par Hundrede som naturlig Tilvækst i Aarenes Løb og et andet Par Hundrede for de borgerlige Kvinder, som ved Ægteskab har opnaaet personlig Adel, faar man det ovennævnte Tal. Vistnok synes der i Adelen at være baade paa Mands- og Kvindesiden et Hang til ugift Levned (om af Tilbøjelighed eller af Nødvendighed skal være usagt), og ligeledes viser det sig, at der i mange Familier fødes uforholdsvis mange Piger; men selv om disse Forhold kan fremkalde nogen Forskydning, vil de dog næppe medføre væsenlig Ændring i det endelige Tal.

Efter at have undersøgt Tallet paa Adelsslægter og paa Adelsmedlemmer henledes Tanken naturlig paa den Tvedeling, der er foregaaet indenfor Adelen i en Godsejeradel, for en stor Del Lens- og Stamhusbesiddere, og en »Lavadel« af Slægter, som enten uden Formue eller med kun ringe Formue har været henviste til, som andre Mellemstandsfolk, at søge deres Livsophold enten som Embedsmænd eller i andre borgerlige Stillinger. Muligvis har den adelige Byrd givet enkelte et Skub fremad, ligesom et agtet Navn eller gode Forbindelser kan hjælpe andre Folk frem; men det er dog nærmest egen Dygtighed, vedkommende skylder deres nuværende Stilling. Det er ogsaa særlig fra Lavadelens Rækker, de Mænd er udgaaede, som i Videnskab og Kunst eller ved høje Embedsposter har vundet sig et Navn. Dens Slægter findes paa alle Trin af Samfundsstigen — der er Præster, Læger, Sagførere, Bankmænd, særlig mange Polyteknikere og Ingeniører, samt Skolebestyrerinder og Sygeplejersker — lige ned til Smaaborgerstand (Rosenvinge) og Almue (Lasson). I Fortalen til den sidste Aarbog udtaler Udgiverne deres Glæde over, at man nylig her i Landet har fundet en hidtil ukendt Gren af den ellers norske Slægt Weringskjold, en Gren af simple Arbejdere. Hvad Gavn eller Glæde den danske Adel kan have af dette Fund, er mig ufatteligt, og for vedkommende Personer selv synes

det mig nærmest at være en Spot. Glæden herover har grebet Udgiverne saa stærkt, at de rent har glemt at fjerne Stjernen ved Slægtens Navn; den kan for Resten overføres paa Slægten Trolle, hvor den nu fattes. Der synes ikke at være synderligt Samkvem og i hvert Fald saa godt som intet Samgifte mellem Høj- og Lavadelen; den sidstes Mænd og Kvinder vælger sig udelukkende borgerlige Ægtefæller, og dette Forhold har nu fundet Sted i saa lang Tid og i saa stort Omfang, at Slægterne efterhaanden — man tør vel næsten sige selvfølgelig — maa slippe Forestillingen om at høre Adelen til, med mindre deres Formuevilkaar tillader dem at indskrive Døtrene i de adelige Klostre.

Naar man gennemgaar Aarbogen, vil man finde en voksende Lyst hos vor Adel til at lade Sønnerne studere — Døtrene derimod kun sjældent — og der er stærk Tilgang dels til Hærens og Flaadens Officerskorps, dels til de ministerielle Kontorer, det første Trin paa Embedsvejen. »Mesalliancerne«, der længe har været gennemgaaende blandt Lavadelen, trænger ogsaa lidt efter lidt frem i flere af Godsejerslægterne, hvis Medlemmer tidligere næsten udelukkende giftede sig indenfor deres egen snævrere Kreds. Af Ægteskaber mellem Adel og Jøder er der kun nogle enkelte, men af Skilsmisser i de adelige Slægter er der paafaldende mange. Udvandring af Adelsmænd synes derimod at være aftaget i den seneste Tid, men den har ogsaa tidligere paaført Adelen alvorlige Tab.

Som sidste Led i Undersøgelsen rettes Opmærksomheden paa den Stilling, som Adelen indtager i Folkets offentlige, aandelige og materielle Liv, og derved kommer man til Adelskabets saareste Punkt. Det synes nemlig at være givet, at et Land ikke kan opretholde en Adel i fuld Kraft, medmindre det er rede til stadig at forynge den ved Optagelse af Dygtigheder eller Rigmænd, og desuden til enten at tilstaa Adelen lige fremme Forrettigheder eller i det mindste en vis For-

trinsret og Begunstigelse fremfor ligestillede Medbejlere; men dette er paa den anden Side en aabenlys Uretfærdighed, som maa vække naturlig Misnøje. Ophører denne Fortrinsret, vil det have til Følge en Tilbagegang i Adelsens hele Stilling. Naar man kan iagttage, hvor liden Rolle Adelen i Frankrig og Italien har spillet i de sidste halvhundred Aar — enkelte fremragende Navne undtagne — skønt den i begge Lande er baade talrigere og mere vel stillet, er der vel ingen særlig Grund til at beklage den danske Adels Stilling, men ellers er Tilbagegangen umiskendelig. Medens der i Tidsrummet 1848—75 var 24 adelige Ministre og 1875—1901 var 10, har der siden kun været 5, nemlig de 3 Udenrigsministre, Raben Lovtzen, Ahlefeldt-Laurvig og E. Scavenius, samt Konseilspræsident Holstein-Ledreborg og Forsvarsminister Krabbe, begge de sidste kun i kort Tid. I Rigsdagen er Rækken af Adelsmænd bleven stærkt udtyndet. Medens der ved Aarhundredets Begyndelse sad 12 Adelsmænd i Landstinget, deraf 5 kongevalgte, er der nu kun 5, nemlig den kongevalgte Moltke Lystrup, samt Frijs Frisenborg, Holstein-Holsteinborg, Juel-Hverring og Knuth-Liliendal; de 4 andre kongevalgte er døde bort, nemlig General Hedemann, Juul Rysensten, Scheel og Thygeson, og 5 mangeaarige Landstingsmænd, Ahlefeldt-Laurvig, Danneskjold-Samsøe, Moltke Bregentved, Reedtz-Thott og H. Sehested, begge de sidste tidligere Konseilspræsidenter, har frivillig trukket sig tilbage fra det politiske Liv. I Folketinget sad 1901 4 Adelsmænd, Høegh-Guldberg, Krabbe, Grev Ludvig Reventlow og J. Scavenius; nu er der kun 1, nemlig Wenzel Neergaard, og selv om man medregner de to, der i Mellemtiden har haft Sæde, Lyttichau til Viskum og Ingeniør Holger Neergaard, er Tilbagegangen aabenbar.

Dette viser sig ogsaa i andre Forhold. Der er vel en adelig Generalmajor, men ingen Admiral, en Højesteretsassessor, Kongens Kabinetssekretær og Direktøren for Skovbruget, men ingen Departementschef og ellers ingen

Embedsmænd af øverste Klasse. Af Amtmændene havde Adelen tidligere Halvdelen, men nu kun Tredjedelen, og paa Diplomatiets Omraade trænger ligeledes borgerlige Medbejlere frem. Ved Arkæologen Herbst's og Komponisten Barnekow's Død har Adelen mistet sine to bedste Mænd i Videnskab og Kunst, og de nye, som vokser op, kan ikke opveje Tabet, hvor lovende de end ellers maatte være; de bærer dog Vidnesbyrd om, at aandeligt og kunstnerisk Liv rører sig indenfor Adelens Rækker. En yngre Søofficer Schaffalitzky har med Dygtighed behandlet Nordens Søkrigshistorie, en Hauch er bleven Overaccuchør ved Righospitalet og en Holstein-Rathlou Docent i Elektroteknik ved polyteknisk Lærestalt, medens hans Broder er Underbibliothekar ved Statsbibliotheket i Aarhus (der er flere andre adelige Bibliotheksmænd). Der er ogsaa flere yngre Malere, G. Bauditz, Brita Barnekow, S. Danneskjold-Samsø og H. Moltke, og nogle Komponister, J. Bruun Neergaard, Hilda Sehested og Ebba Trampe. Medens S. Barner og Joachim Moltke tager virksom Del i Indre Missions Arbejder, er der i fremmed Land en mandlig Missionær (Einar Hoff) og flere kvindelige.

Endelig kommer vi til Adelens økonomiske Stilling eller rettere til dens Besiddelse af faste Ejendomme. Allerede 1902 opgjordes en Liste herover, og iaar er en tilsvarende Liste affattet. Begge Lister skyldes Fuldmægtig i Det statistiske Departement, Vilhelm Elberling, og er udførte efter samme Regler; de er vistnok saa nøjagtige, som slige Opgørelser kan være, og selv om mindre Fejl maatte have indsneget sig, vil Tallene i deres Helhed sikkert være rigtige nok til at give et paalideligt Billede af Forholdene og danne fornødent Grundlag for en Sammenligning. (Se omstaaende Tabel).

Medens der 1902 paa Lenene (d. v. s. Grevskaber og Baronier) samt paa Stambuse og Fideikommisser, forsaavidt de var i adelig Besiddelse, faldt ialt 16448 Tdr. Htk. under Hovedgaardene og 16927 Tdr. Htk. Fæstegods, var Tallene 1913 kun 15900 Tdr. paa Hovedgaar-

	1902		1913	
	Under Hoved- gaardene	Fæste- gods	Under Hoved- gaardene	Fæste- gods
Grevskaberne	7147	7943	7030	6748
Baronierne.....	3366	3260	3376	2325
Stamhuse.....	4659	4955	4543	2730
Fideikommisser	1276	769	952	492
Tilsammen...	16448	16927	15901	12295
Sædegaarde.....	6240	6026	Gaarde over 20 Tdr. Htk. } 5107	6332
Andre Gaarde over 12 Tdr. Htk.	1867	405		
Ialt...	24555	23358	21008 + 500	18627
Sjælland-Møen	9712	9668	7972	7255
Lolland-Falster	3041	2488	2839	2423
Fyn.....	7003	8691	6729	6338
Nørrejylland	4799	2511	3468	2661
	24555	23358	21008 + 500	18677

De enkelte Landsdeles samlede Hartkorn var 1913 ligesom 1902

Sjælland Møn.....	115371
Lolland Falster	30859
Fyn.....	58896
Nørrejylland	170813

Tilsammen..... 375939

dene (en Nedgang af 3 $\frac{0}{10}$) og 12300 paa Fæstegodset (Nedgang af over 27 $\frac{0}{10}$). Denne sidste Nedgang forklares let ved det vedvarende Salg af Fæstegods til Selveje (i de sidste Aar er jo bl. a. største Parten af Fæstegodset paa Taasinge og Schelenborg overgaaet til Selveje), og den vil sikkert ogsaa vise sig i Fremtiden, da adskillige Lens- og Stamhusbesiddere i den nyeste Tid har erklæret sig villige til at bortsælge det Fæstegods, de tidligere haardnakket holdt fast ved. Men trods denne Nedgang er der ingen Grund til at beklage denne Samfundsklasse; thi til de store Godser hørte 1913 endvidere 5865 Tdr. Htk. i Tiender og Fideikommiskapitaler af ialt 121,3 Mill. Kr., samt Arvefæsteafgifter, hvis kapitaliserede Værdi maa regnes til 15,6 Mill. Kr. Endvidere havde 1902 adelige Godsejere tilsammen 8107 Tdr. Htk. i Sædegaarde eller andre Gaarde over 12 Tdr. Htk., samt dertilhørende 6431 Tdr. Htk. i Fæstegods eller anden Jord udenfor Hovedgaarde. For 1913 kan Sammenligningen ikke blive aldeles nøjagtig, fordi Opgørelsen kun kan gøres for Gaardene over 20 Tdr. Htk.; men derefter blive Tallene 5107 Tdr. Htk. under Hovedgaardene og 6332 Tdr. i Fæstegods. Selv om man tillægger omtr. 500 Tdr. for Gaarde mellem 12 og 20 Tdr. Htk., vil Nedgangen alligevel blive over 30 $\frac{0}{10}$ for Hovedgaardenes Vedkommende, medens den for Fæstegodsets Vedkommende knap bliver 2 $\frac{0}{10}$, altsaa lige modsat af, hvad der var Forholdet for Len og Stamhuse. Denne stærke Nedgang i et saa kort Tidsrum er saare paafaldende og næsten uforklarlig. Det synes jo næsten, som om Adelen i større Stil trækker sig bort fra Landbruget, hvortil den tidligere følte sig særlig knyttet.

Sammenfattes de ovennævnte Opgørelser under ét, vil man altsaa finde, at der 1913 tilhørte Adelsmænd her i Landet kun 21500 Tdr. Htk. ligefrem under Hovedgaardene og 18700 Tdr. Htk. middelbart som Fæstegods, tilsammen 40200 Tdr., knap en Niendedel af Landets samlede Hartkorn, medens Forholdet 1902 var en Otten-

dedel. Nedgangen er særlig stor paa Sjælland og Fyn. Alene Fæstegodset er i begge disse Landskaber formindsket med en Fjerdedel, medens det paa Lolland-Falster kun er aftaget en Ubetydelighed og i Jylland endda vokset noget; men paa Sjælland er Nedgangen for Hovedgaardenes Vedkommende ogsaa meget betydelig, næsten 18 $\frac{0}{100}$, og i Jylland er Forholdet endnu slettere, idet Nedgangen er næsten 28 $\frac{0}{100}$. Endelig vil det ses, at omtrent tre Fjerdedele af alle de adelige Hovedgaardes Hartkorn falder paa Len og Stamhuse, samt omtr. to Tredjedele af Adelens Fæstegods: de store Godser vil derfor ogsaa i Fremtiden afgive Grundlaget for Adelens økonomiske Betydning her i Landet.

Emil Elberling.

Studies in the Minimum Wage, No. 1. The Establishment of Minimum Rates in the Chainmaking Industry under the Trade Boards Act of 1909 by R. H. TAWNEY. 1914. (157 S.).

Den engelske Minimallønningsslov, Trade Boards Act af 1909, omfattede oprindeligt følgende 4 Fag: Produktion af Jærnkæder, en stor Del af Skrædderfaget, Produktion af Papæsker m. m., samt Færdiggørelse og Reparation af Gardiner o. l. Loven er senere udvidet til 4 andre Fag, og det antages, at den nu omfatter henimod en halv Million Arbejdere — bortset fra Arbejderne i Kulminerne, der har deres egen Lov. Tawneys Bog er den første mere udførlige Undersøgelse af Minimallønnens Virkning og Gennemførelse i England¹⁾. Han har valgt at begynde med Kædeindustrien, dels fordi denne var den første, hvori Minimallønnen traadte i Kraft, og dels fordi Forholdene her er lettest at overskue.

¹⁾ Iøvrigt kan henvises til forskellige Smaatryk, udgivne af »National Anti-Sweating League« samt et Memorandum, udgivet af Board of Trade den 27. Maj 1913.